

Hästen som betesdjur

Projektnamn: Hästen – landskapsvårdare eller marodör?
Projektledare: Carina Palmgren Karlsson, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU
År: 2006
Kontaktperson: Carina Palmgren Karlsson, carina.palmgren.karlsson@hnh.slu.se, 0511-671 35

Antalet hästar ökar i landet medan de traditionella jordbruken och därmed antalet nötkreatur och får minskar. Med ett minskat antal betesdjur inom animalieproduktionen, ökar risken för att våra betesmarker växer igen. Om vi ska fortsätta att ha öppna landskap, måste vi börja se hästen som en resurs och alternativt betesdjur inte minst på våra naturbetesmarker, d v s artrika betesmarker som inte är plöjbara och som inte har utsatts för produktionshöjande åtgärder under modern tid.

Gräs från en välskött betesmark, åkermark såväl som naturbetesmark, kan täcka en vuxen hästs underhållsbeov av olika näringsämnen, förutom behovet av salt. Olika djurslag kan med fördel beta samma betesmark. Genom sambete eller växelbete ökas betesutnyttjandet p g a att betesteknik och val av växter skiljer sig mellan olika djurslag. Detta medför en jämnare och effektivare avbetning samt en bättre återväxt. Då nötkreatur och hästar undviker att äta gräs som växer intill sin egen arts gödselhögar, men däremot kan beta gödselratorna av en annan art, minskar parasittrycket. Detta innebär ett minskat behov av avmaskningsmedel, vilket kan ha en direkt positiv effekt på miljön, samtidigt som risken minskar för att parasiterna utvecklar resistens mot avmaskningsmedlen.

I och med EUs jordbruksstöd kan markägare få ersättning i form av miljöstöd för att sköta sina betesmarker. Enbart grundersättning kan fås för de flesta marker som betas och hålls undan för sly, medan man för marker som har ett högre natur- eller kulturvärde även kan få s.k. tilläggsersättning. De högre skötselkraven som är knutna till denna ersättning, kan dock ibland begränsa vilket djurslag som får användas som betesdjur. Idag är det vanligast att nötkreatur, men även får, betar på denna typ av naturbetesmark.

Många ägare av naturbetesmark har invändningar mot att ha hästar som betesdjur. En vanlig uppfattning är att hästar orsakar mer skada på mark och växtlighet än andra betesdjur. Söndertramp och barknag upplevs som de största problemen. Problem uppstår dock främst i samband med att det är för dålig betestillgång eller rörelseyta, markerna är för blöta eller då saven stiger i träden under våren. Ett annat problem för markägare är att många naturbetesmarker har taggtrådsstängsel, vilket fr o m 1 januari 2010 kommer att vara förbjudet att använda till hästar.

Hästägares invändningar mot att ha hästar på naturbetesmark beror ofta på rädsla för att hästen kan skada sig då markerna ofta är kuperade och steniga. Dessutom vill många kunna fortsätta att t ex rida även under betesperioden. Det innebär i sin tur att många hästar är skodda när de går på bete, men också att en del hästar stödutfodras med t ex havre eller annat foder. På naturbetesmark där markägaren får miljöstöd i form av både grundersättning och tilläggsersättning är det dock förbjudet att ge betesdjuren extra foder.

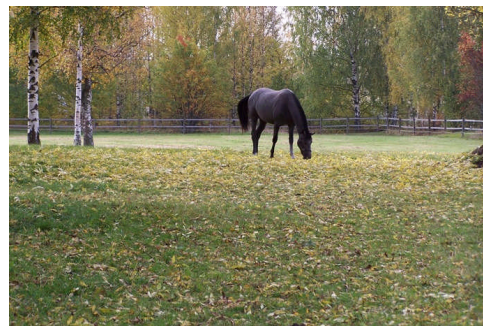
Idag saknas ofta den direkta kontakten mellan markägare och hästägare. För såväl hästarnas välbefinnandes skull, som för ekonomin i hästhållningen och för bevarandet av hävdade naturbetesmarker vore det önskvärt att fler hästar hölls på naturbeten under betesperioden.

I syfte att öka kunskapen kring hästen som betesdjur på naturbetesmarker samt ta reda på attityder och inställning hos mark- respektive djurägare, genomfördes 2006/2007 en enkätundersökning i Falköpingsområdet i Västra Götaland. Totalt skickades 200 enkäter ut till huvudsakligen tre kategorier häst- och/eller markägare: hästägare utan egen mark, hästägare med egen betesmark samt till ägare av naturbetesmark med miljöstöd i form av både grund- och tilläggsersättning, d v s naturbetesmarker med högre natur- och kulturvärden. Resultaten förväntades även kunna ge vissa svar om hur kommunikationen och förståelsen mellan mark- och hästägare fungerar och den kan ökas.

Totalt svarade 79 personer på enkäten, varav 71 utförligt. Av dessa ägde hela 65 personer både mark och djur, varav 41 hade hästar som betesdjur. Övriga djurslag var framför allt nötkreatur och får. Endast 6 personer representerade gruppen hästägare utan egen mark. Antalet hästar per hästägare varierade från 1 upp till ca 45 st. De flesta hade sina hästar som hobby, men det fanns även de som var verksamma som hästföretagare: stuteri, uppfödare, inackordering och mindre ridskoleverksamhet.

Lantbruksfastigheternas arealer av naturbetesmark varierade mellan 0 ha och upp till 75 ha. Över 90 % av ägarna till naturbetesmark hade någon form av miljöstöd, varav nästan 4/5 hade ersättning i form av både grund- och tilläggsersättning. Hela 76 % av dessa arealer var mindre än 5 ha och det vanligaste betesdjur på dessa marker var nötkreatur; endast 8 lät hästar beta där.

Av de svarande hästägarna som hade flera djurslag, tillämpade 70 % antingen växelbete, d v s lät olika djurslag beta samma hage efter varandra, eller sambete, d v s lät djuren beta i samma hage samtidigt. Ca 1/3 av dem som hade erfarenhet av fler djurslag än hästar som betesdjur, ansåg att hästar förstör mark och vegetation mer än andra djurslag, främst barkgnag och söndertramp. Den generella uppfattningen bland häst- och djurägarna var ändå att hästar orsakar ganska få skador; 25 % menade att det inte blir några skador alls. De vanligaste sätten att undvika att få skador på betesmarkerna av hästarna är att se till att det finns tillräckligt med bete, att hagarna är stora, undvika att släppa hästar på våta eller känsliga områden eller att helt enkelt stängsla ifrån värdefulla områden och träd.

Mindre än 1/5 av markägarna tog emot andras djur för bete, varav endast 6 tog emot hästar, framför allt hästar till grannar och bekanta. Hälften av dessa tog betalt för betet, samt upprättade betesavtal. De hästägare som saknade egen mark, lät samtliga sina hästar gå på sommarbete. Även här byggde det på kontakt med grannar. Endast en av hästägarna betalade för sommarbetet och hade ett skriftligt avtal. Ingen av mark- eller hästägarna hade kommit i kontakt med den andra parten via annonsering eller betesförmedling.

Drygt 1/3 av de mark- och djurägare som hade naturbetesmarker med både höga natur- och kulturvärden men som saknade hästar, kunde tänka sig att ha hästar som betesdjur. Motiven var bl a att man får ett bättre utnyttjande av betet och att landskapet hålls öppet på ett tilltalande sätt. Dock kunde lika många inte tänka sig att ha hästar. Ofta hade man redan tillräckligt med betesdjur eller också saknades förutsättningar eller erfarenhet av hästar. Få nämnde dock risken för ökade skador på mark och vegetation.

Samtliga av hästägarna som saknade mark, kunde tänka sig naturbetesmark som sommarbete. Skälen var bl a att det ansågs vara positivt för hästen att röra sig i kuperad terräng, att betet är samkligt men ofta något mindre näringsrikt, vilket kan vara positivt för många ponnyer.

Enkätsvaren visar att det finns en hel del erfarenheter av hästar som betesdjur, men att informationen måste förmedlas vidare till både mark- och hästägare, då det är just kunskap som efterfrågas av båda parter. En ökad kommunikation och förståelse för varandra är nödvändig för att bl a minska de förutfattade meningar som ibland finns. Goda exempel där häst används som betesdjur på naturbetesmarker skulle kunna öka intresset. Några viktiga aspekter är dock att markerna måste vara lämpliga som hästbeten och att stängselfrågan går att lösa. Både mark-, men även hästägarna, behöver börja se bete som en viktig resurs som, för att kunna skötas och utnyttjas på bästa sätt, även är värd ekonomisk ersättning. Alla har mycket att vinna på ett bra samarbete: hästen får en berikad tillvaro och möjlighet att vara häst, hästägaren får tillgång till ett bra bete och markägaren får sina marker betade och kan leva kvar på landsbygden. Sist men inte minst, det öppna landskapet fortlever med stora värden, både biologiska, rekreativa och landskapsbildsmässiga.

Det här projektet har fått anslag från Stiftelsen Svensk Hästforskning. Det här är en populärvetenskaplig sammanfattning av den slutrapport som forskarna skrivit efter forskningsprojektets slut. Mer information kan fås direkt från forskarna själva eller från Stiftelsen Svensk Hästforskning, www.hastforskning.se.